

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології і педагогіки
Педагогічний факультет
Кафедра теорії і методики виховання**

ІННОВАТИКА У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ

**Часопис кафедри
Випуск 3**

Рівне-2014

УДК – 37.09:005.591.6

Інноватика у навчанні та вихованні. Часопис кафедри.
Випуск 3 / Упор. Ціпан Т.С. – Рівне: РДГУ, 2014. – 108 с.

Рецензенти:

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету;

Ящук І. В., професор, доктор педагогічних наук,
професор, декан факультету початкової освіти і філології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 23 березня 2014 року).

© РДГУ, 2014

З М І С Т

Кособуцька Г. П.	Посвята.....	3
Дем'янюк Т. Д.	Інноваційні технології духовно-морального виховання особистості у позашкільному закладі.....	6
Петренко О. Б.	Гендерний підхід у громадянському вихованні учнів: актуалізація ідей В. О. Сухомлинського.....	18
Кириленко С. В.	Громадянське виховання учнів як стратегічний напрям розвитку громадянського суспільства в Україні...	27
Кіян О. І.	Громадянське виховання у системі роботи класного керівника в умовах Євроінтеграції вітчизняної освіти.....	37
Сойчук Р. Л.	Формування національної ідентичності громадян України в умовах Євроінтеграції.....	41
Гринькова Н. М.	Громадянське виховання молодших школярів у позашкільних навчальних закладах: теоретичний аспект.....	52
Ціпан Т. С.	Взаємодія дитячого об'єднання і сім'ї у громадянському вихованні зростаючої особистості.....	60
Булига І. І.	Релігійна толерантність як імператив сучасності.....	67

Шутяк В. Г.	Громадянське виховання учнів початкових класів на уроках трудового навчання.....	77
Стельмашук Ж. Г.	Виховання дисциплінованості особистості учнів у контексті формування у них громадянської культури.....	83
Сорочинська Т. А.	Особливості формування громадянськості майбутнього вчителя педагогічних закладів Рівненщини (1939-1958 рр.).....	92
Баліка Л. М.	Роль шкільної бібліотеки у становленні національного виховання незалежної України.....	97

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Баліка Людмила Миколаївна – здобувач Рівненського державного гуманітарного університету

Булига Ірина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету

Вознюк Галина Федорівна – завідувачка відділу освіти Дубенської райдержадміністрації Рівненської області

Гринькова Надія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету

Дем'янюк Тамара Дмитрівна – професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання, НДІ інноваційних виховних технологій (1994-2013 рр.)

Кириленко Світлана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти

Кіян Ольга Іванівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

Кособуцька Галина Пилипівна – доцент Рівненського державного гуманітарного університету

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання рівненського державного гуманітарного університету

Сойчук Руслана Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету

Сорочинська Тетяна Адамівна – аспірант кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету

Стельмашук Жанна Григорівна – викладач Рівненського державного гуманітарного університету

Ціпан Тетяна Степанівна – кандидат педагогічних наук, в. о. доцента Рівненського державного гуманітарного університету

Шуťяк Володимир Георгійович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач відділу аспірантури Рівненського державного гуманітарного університету

Наукове видання

ІННОВАТИКА У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ

**Часопис кафедри
Випуск 3**

Підписано до друку 24.04.2014 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 5,15. Замовлення №155/1. Наклад 300.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
Рівненського державного гуманітарного університету

Інноватика у навчанні та вихованні. Часопис кафедри.
Випуск 3 / Упор. Ціпан Т.С. – Рівне: РДГУ, 2014. – 107 с.

УДК – 37.09:005.591.6

3. Дем'янюк Т. Д. Соціально-психологічні механізми та загальнопедагогічні чинники виховання громадянина України / Т. Д. Дем'янюк // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – Рівне : [РДГУ], 2008. – Вип. 39. – С.10-14.
4. Закон України “Про позашкільну освіту”. – К., 2006. – 27с.
5. Концепція національно-патріотичного виховання молоді – К., 2009. – 12с.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник МОУ. – 2000. – №22. – С. 7 – 21.
7. Первушевська І. Організаційно-педагогічні умови інноваційної діяльності в позашкільному закладі нового типу // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : Збірник наукових праць. – Рівне. – 2001. – Вип. 17. – С.64 – 70.
8. Пономаренко Л. Виховання громадянськості у молодших класах / Л. Пономаренко // Початкова школа. – 2001. – №3. – С.17 –20.
9. Роговець О. В. Структура громадянськості молодших школярів / О. В. Роговець // Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук. – 2012. – № 4. – С. 53-58.

УДК-[37.018.1:061.2]:37.017.4

ЦШАН Т.С.

ВЗАЄМОДІЯ ДИТЯЧОГО ОБ'ЄДНАННЯ І СІМ'Ї У ГРОМАДЯНСЬКОМУ ВИХОВАННІ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті розкриваються підходи до громадянського виховання зростаючої особистості в умовах взаємодії сім'ї і дитячих об'єднань

Ключові слова: громадянське виховання, дитячі об'єднання, сім'я, підлітки, взаємодія, партнерство.

Українське суспільство нині перебуває на шляху побудови демократичного суспільства. Саме за демократії розквітає

громадянське суспільство – сфера самовиявлення вільних індивідів та їх добровільно сформованих асоціацій, для яких властиві горизонтальні зв'язки між громадянами, що мають колективний характер. Сучасна демократія вимагає від особи усвідомлення нею власної ролі і значення в житті суспільства, а також практичних дій відповідно до власних переконань і цінностей. Все це вимагає нового підходу до виховання сучасного громадянина.

Перші знання, переконання, уявлення про громадянські цінності та способи їх прояву дитина набуває у сім'ї. Саме під безпосереднім та опосередкованим впливом батьків у дітей закладаються основи світогляду, формуються уявлення про національну свідомість та самосвідомість, моральність, традиції, норми поведінки, правила життя в громаді та суспільстві загалом.

У період навчання в школі громадянське виховання учнівської молоді здійснюється у двох площинах, що одночасно діють і впливають на неї, – у площині сім'ї і площині школи. При цьому слід враховувати схильність і потребу школярів, особливо підліткового віку, до групування, об'єднання за інтересами. Для підлітка важливою є потреба бути прийнятим значущою для нього групою ровесників. Тому надзвичайно важливим при організації виховної роботи в умовах дитячих об'єднань є врахування структури колективу, особливостей взаємодії підлітків, цінностей конкретного дитячого колективу. Педагог, керівник дитячого об'єднання повинен також орієнтуватися у цінностях масової молодіжної субкультури, оскільки вони значною мірою впливають на формування особистісних цінностей підлітків. Позиція толерантності по відношенню до інтересів, цінностей підлітків у поєднанні із зрілою громадянською позицією педагога, а також роботою з усвідомлення, диференціації цінностей на істинні й уявні, вічні й тимчасові є оптимальною для виховання в підлітків громадянської спрямованості.

Проте розбіжність між настановами батьків і вчителів і реаліями сучасного суспільства, яке прямо впливає на формування зростаючої особистості, почасти гальмує належний розвиток у неї відповідних громадянських якостей, спричиняє

формування байдужої людини, котра має викривлені погляди щодо громадянськості.

З огляду на це важливого значення набуває взаємодія школи, дитячого об'єднання і батьків, яким належить важлива роль у формуванні громадянина-трудівника, громадянина-патріота, і керівників дитячих об'єднань, які спрямовують виховну роботу на розвиток у дітей їх творчих уподобань, інтересів і захоплень, формування рис гідного громадянина держави.

У педагогічній науці взаємодія визначається як складна ієрархічно організована соціальна система, функціонування і розвиток якої визначають її суб'єкти. Діалектичне взаємопроникнення щодо самостійних компонентів зумовлює виникнення якісних змін у кожній із взаємодіючих сторін, формуючи між ними нові відносини [2, с.43]; як інтегрована соціально-педагогічна система, відкрита для будь-яких зовнішніх впливів різноманітних чинників, котра також позначається на їхній діяльності [4, с. 2-3]. Під системою розуміється сукупність взаємодіючих між собою структур або процесів, об'єднаних в одне ціле і спрямованих на виконання спільної функції, яка, однак, не зводиться до функцій окремих її компонентів.

Таким чином, взаємодія є водночас явищем, системою і процесом, унаслідок реалізації яких (за сприятливих об'єктивних і суб'єктивних умов) відбувається досягнення певного результату – мети, яку висувають перед собою суб'єкти, що вступають у взаємодію. Вони можуть поставати як окремі індивіди, соціальні групи, так і соціальні інститути. Повною мірою це стосується і таких інститутів, як сім'я і дитячі об'єднання, під взаємодією яких розуміється процес реалізації зв'язків і відносин малої групи і сім'ї, головною метою якого є виховання дитини повноцінним громадянином демократичної держави. Це цілеспрямований їхній вплив одне на одного, що сприяє взаємозбагаченню обох сторін, посиленню виховного потенціалу, зокрема й щодо виховання в дитини громадянської вихованості.

Зважаючи на заявлену нами проблему, перед дитячим об'єднанням постає завдання знайти ефективні форми

організації взаємодії з батьками, залучити їх до цього процесу на правах учасників спільної діяльності, тобто партнерів. Зауважимо, що партнерство як спосіб взаємодії може мати різні прояви. Найбільш характерними з-поміж них дослідники називають активне, конструктивне, пасивне і деструктивне партнерство [5, с. 23-24].

Становлення громадянина своєї держави значною мірою залежить від сімейного виховання. Адже життя кожної сім'ї – це частинка життя країни. Для формування в молодого покоління громадянських якостей перш за все необхідно, щоб сім'я жила в одному темпоритмі з усім народом, щоб цілі, прагнення і турботи народу були її цілями, прагненнями і турботами. Адже громадянськість – це почуття нерозривного зв'язку з народом, державою, усвідомлення відповідальності за її безпеку, поступ. Важливу роль при цьому відіграють сімейні традиції, авторитет батька-матері, пошана до свого родоводу.

Сім'я – це єдиний виховний інститут, який зберігає моральний вплив на особистість протягом всього її життя, своєрідна міні-модель суспільства, в якій відбувається становлення громадянина, засвоюються суспільно важливі комунікативні якості.

Як зазначає В. Федяєва, сім'я була, є і завжди буде головним осередком виховання особистості та головним соціальним інститутом виховання, яке відповідає не тільки за соціальне відтворення населення, а й за відтворення певного способу мислення [7, с. 32].

А. Макаренко вважав сім'ю „найважливішою сферою, де людина проходить свій перший громадянський шлях [3, с. 186]. Він наполягав на тому, щоб не відділяти сімейні справи від справ громадських. Активність батьків у суспільстві або на роботі повинна позначатися і в сім'ї, а сім'я має бачити політичним й громадянське обличчя батьків. Все, що діється в країні, через душу і думку батьків слід доносити до дітей” [3, с. 264].

Найбільш прийнятним у контексті громадянського виховання дітей є активне партнерство, що характеризується добровільною участю сімей у життєдіяльності дитячого об'єднання, позитивним ставленням до зауважень і порад керівників дитячих осередків щодо виховання дитини гідним

громадянином держави; налаштованістю батьків на оволодіння педагогічними знаннями і виховними уміннями; гуманістичними стосунками на рівні „дитина-батьки-вчителі”.

Змістом співробітництва батьків і членів дитячих об'єднань щодо громадянського виховання дітей можуть бути спільна розробка проектів, акцій громадянської спрямованості, оформлення виставок, експозицій, керівництво гуртками тощо.

Неабияку роль у громадянському вихованні учнівської молоді відіграє організація багатогранної духовної діяльності учнів і батьків. Без неї, справедливо вважав В. Сухомлинський, немає прагнення до ідеалу, немає живої людської особистості. Духовна діяльність, – стверджував він, – це та діяльність, яка здійснюється за велінням серця, „це відбиття суспільних відносин, включаючи працю, у внутрішньому світі людини. В її пристрастях і прагненнях, в її бажаннях [6, с. 459]. У процесі духовної діяльності виникає духовна боротьба, яка сприяє утвердженню в особистості найважливіших життєвих принципів, якими не можна поступатися ні за яких умов” [6, с.17].

Прикладом цього може бути діяльність творчого об'єднання „Мистецька галерея”, у складі якого функціонує гурток художньої обробки деревини. Під час занять члени об'єднання займаються вивченням народного мистецтва міста, краю, регіону, країни, оволодіваючи таким складним видом художньої обробки деревини як об'ємне різьблення. На заняттях вони виготовляють дитячі іграшки, тарілі, шкатулки, писанки, підсвічники, птахів, посуд різноманітного призначення й форм тощо. Це вимагає додаткових знань із спеціальної літератури, що, як відомо, відіграє важливу роль у вихованні розуму, розширенні світогляду, уможливорює природно й ґрунтовно виховувати в респондентів відчуття самосвідомості в гармонії з усвідомленням своєї причетності до світової культури. Створені руками членів дитячого об'єднання предмети побуту – стільці, журнальні столики, полички, кухонне приладдя, писанки тощо не тільки демонструються у музеї, який функціонує при Соснівській гімназії Березнівського району Рівненської області з 2007 року, а й використовуються в щоденній діяльності. А це надає підліткам натхнення в роботі, адже вони не лише

відчувають довершеність, а й почуття задоволення від практичного застосування своїх виробів. На заняттях вони почувають себе працівниками, пошуковцями, пізнання світу і самого себе тут здійснюється у цікавій захоплюючій творчості.

У процесі виготовлення ужиткових предметів створюються ситуації, що сприяють вихованню у підлітків дитячих об'єднань турботи про інших, в т.ч. щодо молодших і старших, формуванню ціннісного ставлення до людей та розвитку громадянських мотивів суспільно корисної діяльності. Робота для блага інших людей стимулює вияв творчості, ініціативності. При цьому відбувається ідентифікація підлітка з об'єднанням, членом якого він є, норми і цінності якого він приймає, реалізується педагогічна взаємодія, а процес виховання відбувається у напрямі формування підлітка об'єднання як громадянина із сформованою громадянською вихованістю.

Організуючи роботу з підлітками, ми враховували те, що на громадянське виховання підлітків впливають члени родини, громадськість населеного пункту. Тому ефективними стали такі форми роботи, як свято вулиці, що організувалося нами спільно з міською владою, членами вуличних комітетів, школами. Великий виховний вплив справили на підлітків: операція „Чистий двір – чиста вулиця – чисте місто”, конкурс „Український квітник”, участь у соціальному проекті „Людя похилого віку”; „сімейні виставки”, під час яких демонструвалися вироби, виготовлені підлітками спільно з батьками вдома, на промислових чи продуктових підприємствах міста. Наприклад, готуючись до свята вулиці (метод соціальної вуличної роботи), підлітки об'єднання організували виставку „Знаки трудової доблесті батьків”, на якій представили десятки грамот, нагородних документів, дипломів, авторських свідоцтв про винаходи своїх батьків. Зокрема, батько Оксани П. розповів про сільськогосподарське знаряддя, яке він виготовляє у приватному підприємстві, мати Сашка Б. підрахувала, скільки хліба вона випекла за чверть століття, батько Романа Т. – скільки будинків він побудував упродовж свого трудового життя. Члени гуртка технічної творчості виготовили і представили витинанку „Собори наших душ”, календарницю і

макет Губківського замку XII століття, поліську тарель із зображенням краєвидів Надслучанської Швейцарії тощо. Передувала цим виробам копітка робота по вивченню фотографій, краєвидів, картин місцевих художників, історичних джерел.

Такі види діяльності викликають особисте зацікавлення у підлітків дитячих об'єднань, сприяють розумінню особистістю суспільної значущості результатів своєї діяльності, відповідає потребам громадськості населеного пункту. Суспільна оцінка діяльності дуже впливає на формування громадянських якостей - відповідальності, обов'язку. Крім цього, вони створюють не тільки піднесений настрій для підлітків дитячих об'єднань і мешканців вулиці, міста, а й забезпечує гармонійність і цілісність особистості, розвиток здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу підлітків, їх духовності і культури, формування громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності.

За результатами участі підлітки готували відео- і фотоматеріали, малюнки, схеми, карти, маршрути, діаграми, які образно й наочно на відстані надавали інформацію про суть і результативність таких видів діяльності, а їх творче опрацювання сприяло виробленню активної життєвої позиції щодо ставлення до оточуючих, формуванню відповідальності, почуття совісті, творчої, пізнавальної активності, громадянської гідності, громадської думки, тощо.

Таким чином, організація виховної роботи в дитячих об'єднаннях, наповненої громадянським змістом забезпечує цілісність і послідовність громадянського становлення учнівської молоді.

Таким чином, взаємодія сім'ї і дитячих об'єднань – важливий чинник виховання у зростаючої особистості громадянської вихованості. Однак дієве його використання потребує уваги вчителів, керівників дитячих об'єднань як у плані створення умові для належного перебігу цього процесу, так і в плані насичення його відповідним змістом, визначенні ефективних форм реалізації.

Список використаних джерел і літератури:

1. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості – громадянина // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.144-150.
2. Доукина Е. М. Взаимодействие семьи и школы в формировании нравственных основ поведения младших школьников // Доукина Е.М. – К., 1993. – 134 с.
3. Макаренко А. С. Воспитание гражданина. – М.: Просвещение, 1986.– 373 с.
4. Назаренко Л. Сутність та особливості моделі родинно-шкільного виховного простору // Виховна робота в школі. – 2005. – №3. – С.2-3.
5. Семейное воспитание / Сост. Завадова Т., Лежнева О. – Мн.: Красико-Принт, 2006. – 128 с.
6. Сухомлинський В. О Народження громадянина / Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. – К.1977. – Т.3.– С. 283-582.
7. Федяєва Л. В. Теоретичні засади вивчення і використання виховних традицій сім'ї // Педагогічні науки: Зб. наук. пр. – Херсон, 2003. – Вип. XXXIV. – С. 32-36.

УДК 291.16

БУЛИГА І. І.

**РЕЛІГІЙНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ
ЯК ІМПЕРАТИВ СУЧАСНОСТІ**

Резюме. Релігійна толерантність є основою забезпечення внутрішньої стабільності та інтеграції суспільства. Вона постає комплексним явищем суспільної свідомості в якому поєднуються світоглядні та соціально-психологічні установки, що передбачають право на існування базатьох релігійних традицій

Ключові слова: толерантність, релігія, міжконфесійні відносини.

Сучасний світ знаходиться у стані, де головним імперативом стають широкомасштабні зміни. Нові реалії визначають межі його існування, посеред яких політичний радикалізм, воєнні конфлікти і